



II. Bâyezid devrine ait en mühim kanunlardan birisi şüphesiz ki, Bursa, İstanbul ve Edirne İhtisâb Kanunnâmeleridir. Bu kanunnâme, dünyanın en mükemmel ve en geniş belediye kanunu olmakla kalmamakta, aynı zamanda dünyada ilk tüketici haklarını koruyan kanun, ilk gıda maddeleri nizâmnâmesi, ilk standartlar kanunu, ilk çevre nizâmnâmesi ve kısaca asrına göre çok hârika bir hukuk kodudur. Bu kanun, hem Osmanlı örf âdetlerini ve hem de İslâm hukukunu çok iyi bilen Mevlânâ Yaraluca Muhyiddin tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanış tarihi **1502** ila **1507** tarihleri arasındadır.

Her biri 100 küsur maddeyi bulan üç kanunnameden sadece bazı maddelerini, tüketici hakları açısından arz ediyoruz (Maddenin başındaki rakamlar Kanun maddelerine ve harflerden B, Bursa, E, Edirne ve İ, İstanbul Kanununa işaret etmektedir):

“İ-45. Ve mahkeme kararıyla yiyecek ve içecek ve giyecek ve hubûbât ki; çarşıda ve pazarda vardır, gözedilüb her meslek sahibi teftiş oluna. Eğer terâzûda ve kilede ve arşunda(çeşitli ölçü ve tartı birimleri) eksik bulunursa, belediye başkanı haklarından gele.

İ-21. Ekmekçiler, standart olarak alınan ekmeği narh üzere pâk işleyeler, eksik ve çiğ olmaya. Ekmek içinde kara bulunursa ve çiğ olursa, tabanına falaka vuralar; eksük olursa tahta külâh vuralar veyahud para cezası alalar. Ve her ekmekçinin elinde iki aylık, en az bir aylık un buluna. Tâ ki, aniden pazara un gelmeyüb Müslümanlara darlık göstermeyeler. Eğer muhâlefet edecek olurlarsa, cezalandırıla.

İ-4. Öyleki ekmek gâyet eyü ve arı olmak gerekdir.

E-7. Aşçılar bişürdükleri aşı pâk bişüreler ve çanakların pâk su ile yuyalar ve tezgâhlarında kâfir çalışmaya. Ve iç yağıyle nesne bişürmeyeler.

İ-38. Ve kile ve arşun ve dirhem(çeşitli ölçü ve tartı birimleri) gözlenile; eksüğü bulunanın hakından geleler.

İ-5. Un kapanında olan kapan taşlarını, mahkeme kararıyla belediye başkanı dâim görüb gözede. Tâ ki, hile ve karışıklık olub un alan ve satan kimesnelere zarar ve ziyân olmaya.

B-74. Ve hamallar na'lsuz at istihdâm etmeyüb ve dağ yükünün iki yükünden ziyâde götürmeye.

E-58. Ve ayağı yaramaz(huysuz) bârgiri(beygir) işletmeyeler. Ve at ve katır ve eşek ayağını gözedeler ve semerin göreler. Ve ağır yük urmayalar; zira dilsüz canavardır. Her hangısında eksük bulunursa, sâhibine tamam etdüre. Eslemeyeni(aldırmayan) gereği gibi hakından gele. Ve hammâllar ağır yük urmayalar, ma'kul üzerine ola. [1]

İ-40. Ve sirke ve yoğurda su koymayalar. Su katılmış olub bulunursa, teşhir edeler veyahud

tahta külâh uralar, gezdireler.

İ-46. Hammâmcılar, hâmmâmları gözedeler, yunmuş ola, ıssı ve sovk su ile ârâste(donanmış) ola. Usturası keskin ola. Şöyle ki, usturası altında kimesne zahmet çekmeye ve nâzırolan (bekleyen) fotaları(havluları) pâk duta; Müslümana verdüğü fotayı kâfire vermeye.

E-194. Berber gözlene; kâfir başın tıraş etdükleri ustura ile Müslüman başın tıraş etmeyeler. Kâfir yüzün sildikleri fota(havlular) ile Müslüman yüzün silmeyeler. Usturaları keskün ola.

E-195. Tabibler dahi gözlene; bîmârhâne (hastahane) tabiblerine göstereler, imtihân edeler, kabul etmedikleri kimesneleri men` edeler. Cerrâhlar dahi gözlene; san`atlarında kâmil olalar.

E-196. Değirmenciler gözlene; değirmende tavuk beslemeyeler ki, halkın ununa ve buğdayına zarar etmeye.

E-198. Ve câmilerde dilenci tâifesin yürütmeyeler.

İ-70. Ve her san`atı aydan aya kadı ile teftiş ede ve dahi göre ve gözede. Her hangısı kim ta'yin olunan narhdan(meblağdan) eksük sata, belediye başkanı hakkından gelüb teşhîr ede.

İ-73. Fil-cümle bu zikr olunanlardan gayrı her ne kim Allâh ü Te'âlâ yaratmışdır, hepsini de belediye başkanı görüb gözetse gerekdir, hükmi vardır.

Şöyle bileler, her kim muhâlefet ve inâd ederse, itâba(azar)ve ikâba(cezaya) müstahak olur"[2]

[1] Hayvan haklarının 20. yüzyılın başında savunulmaya başlandığı düşünülürse, bu maddenin çok ileri bir hukuk anlayışının mahsulü olduğu daha iyi anlaşılır.

[2] Akgündüz, Osmanlı Kanunnâmeleri, c. II, sh. 188-230, 286-304, 387-402.

Bu yukarıda okuduklarınız, baş taraftada belirtildiği gibi 1502 ila 1507 tarihleri arasında: hamuru İslam ile yoğrulmuş, kur'an-ı kerim'i kendisine rehber edinmiş, Allah ve resulünün aşkından yanıp tutuşan yüce ecdadımız Osmanlı tarafından hazırlanıp tatbik edilen çevre, insan ve hayvan vs. hakları kanunlarıdır. Peygamberimizin:"hepiniz çobansınız ve (Allah c.c.'nün huzurunda) hepiniz sürünüzden mesulsünüz" tembihine muhatab olan ve kul hakkını en büyük günahlardan sayan Müslüman bir topluma yakışanda elbette budur.

Acaba merak ettiniz mi Avrupa veya Amerikada bu duyarlılık ne zaman başlamış ve bununla ilgili çalışmalar ne zaman yapılmıştır? Hemen söyleyelim, sanayileşmenin yayılmaya başladığı **1865** yılında Avrupa'da, **1873** yılında ise ABD'de konuşulmaya başlandı ve nihayet ABD'de ilk olarak 1916 da ulusal park servisi kuruldu. Tüm dünya bu çalışmalara,

1970

yılında dünya çevre gününün ilan edilmesi ile tanışmış oldu. Ne garip ve acıdır ki bizden tam

363

yıl sonra uyanıp harekete geçen insanlar şimdi bizi beğenmeyip akıl verir hale geldiler. Acaba neden?

-El-cevab: Osmanlıyı ayakta tutan ve bir binzdaki çimento mesabesinde olan İslam'ın bizde eksik oluşu ve sonuç olarak kocaman bir enkaz...

Bizde ve dünyada çevre, insan vs. hakları

Yazar Rehnüma

Çarşamba, 08 Ekim 2008 13:02 - Son Güncelleme Çarşamba, 08 Ekim 2008 14:29
